

INTRODUCCIÓ A «LA SALOQUIA»

Hemeroteca de crítica de literatura infantil i juvenil des del 1989 fins a l'actualitat

Les circumstàncies professionals vinculades al periodisme m'han portat a ocupar els dos llocs de la balança. Escriure i difondre.

¿Creació literària o periodisme? Precisament un autor suís, Peter Stamm (Zuric, 1963), fa dir a un dels seus personatges de la novel·la Agnes: "Un autor s'ha de sentir lliure en relació a l'argument de l'obra creativa. Qualsevol altra cosa és periodisme".

Davant l'esquizofrènia, que el temps ha fet que hagi superat, he acabat dient-me, tot capgirant una dita malintencionada: "Escriu i critica, en el bon sentit del terme, que alguna cosa en queda".

Per tant, crec que tinc el dret d'equivocar-me quan escric obra de creació i em puc equivocar quan llegeixo l'obra d'un altre. I en això radica el que és la tan reivindicada posició de la llibertat del crític literari, en paraules de mestres de la crítica com Josep Maria Castellet o Joaquim Molas.

La feina de divulgador de la literatura dels altres és una espècie sovint mal vista, mal alimentada i fins i tot ignorada.

Davant d'aquesta esquizofrènia entre escriure i difondre no puc deixar de confessar que, més d'una vegada, he tingut la temptació de deixar-ho, per no deixar-me ni vèncer pel paper d'autor ni manipular-me pel paper de divulgador. Tot i així, després de debutar com a autor a mitjans dels anys setanta del segle passat, vaig començar a fer crítica literària per casualitat, des del 1989 —en l'àmbit teatral des del 2000 després de 15 anys de fer-ne seguiment informatiu— i sé que un dia o altre ho deixaré també per casualitat. No tinc cap contracte signat com a crític i sí que en canvi tinc un compromís personal com a autor.

En definitiva, criticar i ser criticat, en literatura, com en qualsevol disciplina artística, forma part del conjunt de relacions humanes. D'estimar i ser estimat. D'odiar i ser odiat. De rebre i donar.

Ja he dit abans, que havia anat superant aquesta esquizofrènia. Ara bé, en aquest acte d'amor i odi crec que he rebut més que no pas he donat. He rebut una visió diferent del paper d'autor, he tingut accés a una informació editorial que considero privilegiada, i he tingut l'oportunitat d'adonar-me, del dret i del revés, de molts intrínghis que mouen la "fauna literària".

Com a "divulgador", tot això em permet ser més crític pel que se m'ha donat a conèixer. Com a autor, crec que sóc menys ingenu que a finals dels anys setanta, quan vaig començar a publicar obra de creació.

Esclar que, si s'és menys ingenu, es corre el perill de perdre la il·lusió, de ser més càustic, de ser més escèptic.

Difícilment trobareu algú en l'àmbit cultural de la comunicació (premsa de paper o digital, ràdio, televisió, revistes especialitzades) que firmi un article o aparegui com a "crític literari", per fer servir un terme tòpic i antipàtic, però acceptat per tothom arreu del món.

Dir categòricament que no hi ha crítics o que no hi ha crítica tampoc no és just. Dir que hi ha segons quins crítics que es mouen per un incompreensible complex d'inferioritat i d'autoodi cap a la creació que els és més pròxima o veïna, ja s'acosta més a la realitat.

Tenim un concepte de la crítica estrany. Parlem de "crítica bona" i "crítica dolenta". És a dir, de la crítica que deixa un llibre o una obra de teatre bé i de la que deixa un llibre o una obra de teatre malament. I, en canvi, no tenim present que és més bona crítica una "crítica dolenta" ben escrita, literàriament correcta, que argumenta el seu parer i allò que creu que l'autor criticat no ha fet i hauria hagut de fer, que una "bona crítica" que fa un amic de l'autor per compromís i que només ressenya una obra literària passant-hi de puntetes i perdonant la vida de l'autor i a vegades de tota la literatura en pes.

El crític literari o teatral es deu als seus lectors, als seus oients o als seus seguidors, i no als seus amics autors o actors. Però ja sabem que la cultura és propícia al proteccionisme. I d'aquesta manera és difícil que la crítica es faci creïble.

Qui s'atreveix a trencar la inèrcia del proteccionisme corre el risc de ser considerat no només un "traïdor de la causa" sinó un enemic de tot el que es fa i desfà sota la "glòria literària".

Francament, em sembla que no és veritat que no es llegeixi. La societat actual llegeix força, molt més que fa uns anys. I fins i tot escriu més, ni que siguin tuits. Sí, llegeix i escriu, però, en canvi, perd el sentit de la literatura. Per això, davant el desconcert actual, no hem de perdre de vista que una cosa és la "Literatura" i, una altra, la "Lectura". Una cosa és la difusió dels autors i les seves idees i una altra cosa el foment de la lectura i els plans de la lectura.

Unes últimes dades, pel que fa al contingut de «La Saloquia», ens revelaven que hi ha aproximadament uns 150 autors que publiquen regularment en català en col·leccions per a joves arreu dels Països Catalans. I, sense ser tan exactes, podríem parlar d'un centenar també llarg d'il·lustradors. La xifra tendeix constantment més a pujar que no pas a baixar.

¿Bona salut literària? Depèn. Més aviat bona salut paperera i digital. Molts quilos de paper, encara, i molts bits a la xarxa. I molta pasta de paper que torna a la bassa. I molt de bit que es perd en l'infinit. Pasta de paper a vegades pagada a preu d'or perquè ha estat elaborada amb ajuts institucionals indiscriminats i sense control de qualitat. Bits pagats amb amor a l'art i pèrdues d'hores que es podrien aprofitar per a altres finalitats més beneficioses.

Cal tenir en compte que les xifres de tiratge de literatura en paper, en català, està sobre una 1.500 exemplars de mitjana. La poesia va començar així i avui els poetes han acabat autorecitant-se els seus poemes en reunions d'amics.

En aquesta situació de sobresaturació som molts pocs els que podem abastar i tenir una mínima idea de tot el que es fa. Perquè no arriba a la difusió que cal. No es té en compte ni l'obra ni els autors. No té ni llançaments publicitaris potents ni el favor de la premsa diària generalista de caire estrictament informatiu. Davant d'aquest buit de criteri, d'orientació, molt sovint, els comercials són els que decideixen la bona o mala sort de segons quins llibres. I, amb l'eclosió definitiva de l'era digital, també els pseudcomercials, moguts a vegades només per interessos particulars o per rancúnies inexplorables.

En resum, que fer d'autor és costerut, però fer de crític, segons com, encara ho és més. Però vivim en un hàbitat cultural divertit.

Aquesta llarga etapa com a crític, guardada ara aquí en aquesta hemeroteca de «La Saloquia», que va començar el 1989 al Setmanari El Temps i el Suplement de Cultura del diari AVUI, i que després es va ampliar amb la revista Time Out Barcelona o la revista digital Cornabou i altres mitjans com els Clips radiofònics a Catalunya Ràdio o a Ràdio Estel, o digitals a la revista «Clip de Teatre», m'ha donat anècdotes curioses, moltes de les quals recordo com a agradables i només algunes de desafortunades, però que sempre acaben creant un retrat robot de l'hàbitat cultural que ens envolta.

Per exemple, durant el procés de digitalització d'aquesta hemeroteca, han aparegut entre els retalls i la documentació en paper nombroses cartes i targetes, manuscrites la majoria, de tota mena d'autors de literatura infantil i juvenil de la primera generació de la represa que agraiïen que hagués parlat d'algun dels seus llibres. Aquesta comunicació epistolar, esclar, es comença a reduir quan entren noves generacions d'autors i, sobretot, quan el canal epistolar de comunicació es relleva pel volàtil correu electrònic o els SMS.

Són cartes, targetes o notes signades per escriptors i escriptores com Maria Aurèlia Capmany, Emili Teixidor, Maria Àngels Anglada, Gabriel Janer Manila, Joaquim Carbó, Jaume Cella, Pep Albanell, Josep Valverdú, Víctor Mora, Ponç Pons, Olga Xirinacs, Maria Dolors Alibés, Maria Lluïsa Solà, Isabel-Clara Simó, Sebastià Estradé, Mercè Company, Josep Lorman, Estrella Ramon, Carles Riera... i il·lustradors i il·lustradores com Mercè Llimona, Mabel Piérola, Carme Solé Vendrell, Agustí Asensio, Carme Peris, Irene Bordoy, Marta Balaguer, Gemma Sales... i editors o editores com Romà Dòria (La Galera), Gemma Lienas (Cruïlla), Elena O'Callaghan (L'Arca de Júnior - Grijalbo Mondadori), Ramon Besora (Aura), Orfeó Català (Departament Publicacions), Josep Maria Maideu (Edebé), Marta Fusté (Timun Mas)..., entre molts altres, que ja formen part de l'arxiu de tota una època passada.

La llarga etapa, des del 1989, vinculada sobretot al Suplement de Cultura del diari AVUI —gràcies des del primer moment a l'aposta i la bona disposició que en va fer el seu coordinador, David

Castillo— va portar també a conèixer físicament qui eren els autors dels quals es parlava i que, fins aleshores, eren pràcticament desconeguts pel lector en general. Es pot dir que una completa nòmina de professionals de l'escriptura i la il·lustració va entrar en els arxius gràfics de la premsa catalana gràcies a aquella etapa de crítica, fins aleshores inexistent.

També cal justificar que aquesta hemeroteca de «La Saloquia» recull les crítiques publicades ininterrompudament des del 1989, però no les simples ressenyes —generalment tres en cada article— que acompanyaven la crítica, publicades de manera breu i amb la reproducció gràfica de la coberta de cada llibre ressenyat. Això fa que siguin milers els autors i els llibres de literatura infantil i juvenil tant catalana com d'autors estrangers i àlbums il·lustrats donats a conèixer en aquesta llarga etapa.

Podria esmentar algunes anècdotes desafortunades, vistes ara amb un somriure als llavis —que deia aquell— i recordades com a situacions pròpies d'un moment determinat. Per exemple, quan una editorial catalana força important en el sector deixa d'enviar-me les novetats perquè algunes de les crítiques no eren del seu gust, o quan un director del diari pretén avortar la meua secció arran de la crítica d'un llibre d'un director anterior que havia fet una novel·la presumptament inspirada en el mateix diari que havia deixat i amb alguna referència prou explícita sobre els seus substituïts en el càrrec. Sense comptar, esclar, aquells autors o autores que, en algun moment, s'han sentit "maltractats" per alguna opinió sincera i al màxim d'objectiva —dins de la subjectivitat— sobre la seva obra.

Són anècdotes que formen part dels riscos de l'ofici, oblidades i superades sempre per l'acceptació i amistat de molts editors, autors, traductors, il·lustradors i professionals relacionats amb l'àmbit de la literatura infantil i juvenil, gràcies als quals és possible avui comptar amb el contingut de l'hemeroteca de «La Saloquia», una manera que els àrabs tenien aquí d'anomenar la torre de guaita des del capdamunt dels territoris conquerits.

[Introducció de l'autor, elaborada en un extracte revisat de l'article La comunicació mediàtica i la crítica de literatura per a joves, publicat per la Universitat Ramon Llull i la Fundació Caixa Sabadell, el 2002, dins de La literatura per a joves, de la creació a la comunicació.]